

GAZZE DİPLOMASİSİ: TÜRKİYE-İSRAİL VE TÜRKİYE- KÖRFEZ İLİŞKİLERİNDE KAVŞAKLAR

GÖKHAN ERELİ

Koordinator ORSAM

“

Gazze diplomasisi çerçevesinde Türkiye'nin İsrail ve Körfez ülkeleriyle ilişkilerinde birtakım gelişmeler meydana gelmektedir. Yakın döneme kadar Türkiye'nin ilişkilerini normalleştiriyor olduğu İsrail ve Körfez ülkeleriyle ilişkiler, doğası gereği Gazze'de yaşananlardan etkilenmiştir.

”

7 Ekim'den bu yana İsrail'in Filistin'e ve Filistinlilere yönelik devam eden hukuksuz ve orantısız saldırıları, bölge siyasetinde üst düzey bir Gazze diplomasisinin yürütülmesini gerektirmiştir. Bu minvalde son dönemde Gazze'ye ilişkin yürütülen diplomasi, Türk dış politikasının önemli boyutunu oluşturmaya başlamıştır. Türkiye gerek bölge ülkeleriyle ikili ilişkilerinde gerekse

Arap Birliği, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK), İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT), Birleşmiş Milletler (BM) gibi bölgesel ve uluslararası örgütler dâhilinde meseleyi gündemine almıştır. Bütün bunların yanında, Gazze diplomasisi çerçevesinde Türkiye'nin İsrail ve Körfez ülkeleriyle ilişkilerinde birtakım gelişmeler meydana gelmektedir. Yakın döneme-

me kadar Türkiye'nin ilişkilerini normalleştiriyor olduğu İsrail ve Körfez ülkeleriyle ilişkiler, doğası gereği Gazze'de yaşananlardan etkilenmiştir. Burada temelde Türkiye-İsrail ilişkileri gergin bir evreye girerken, Türkiye-Körfez ilişkilerinin ise Gazze'ye yönelik faaliyetlerini uyumlaştırma yönünde ilerlediğini söylemek mümkündür.

TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİ GAZZE GERİLİMİ

Savaşın başından bu yana Türkiye'nin temel rolü, İsrail'in saldırılarının uluslararası alanda hesap verilebilirliğinin sağlanması, Gazze'de sadece insani araların değil kalıcı ateşkesin oluşturulması, insani koridorların açılması ve bütün bunların yanında Gazze'nin yeniden yapılandırılmasının gerekliliğini vurgulamak üzerine inşa edilmiştir. Fakat burada, Türkiye-İsrail ilişkileri, gerek İsrail'in saldırılarının orantısız boyutlara ulaşması gerekse Türkiye'den diplomatik yetkililerini geri çağırması gibi koşullar altında gerginleşmeye başladı. Türkiye bu çerçevede ilk tepki olarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İsrail'e düzenleyeceği ziyareti iptal etti ve Tel Aviv Büyükelçisi Şakir Özkan Torunlar istişareler için Ankara'ya davet edildi. Bütün bu süreçler içerisinde, geçtiğimiz günlerde İsrail İç Güvenlik Birimi yetkilisi Ronen Bar'ın sızdırılmış görüşmelerinde, " Hamas yetkililerinin Katar, Lübnan, Türkiye gibi nerede olurlarsa olsunlar hedef alınacakları" ifadesi yer almaktaydı. Bu da iki ülke arasındaki ilişkileri daha gerginleştirebilecek bir husus olarak ön plana çıktı.

Öncelikle her ne kadar İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu ve diğer yetkililerin daha öncesinde Hamas'ın sınır aşan operasyonlarda hedef alınacağını ima etmelerine rağmen, İsrail'den resmî düzeyde bu tip bir açıklamanın sızdırılmış yahut kasıtlı şekilde basına servis edilmiş olması ihtimali üzerinde durmak gerekir. Shin Bet İsrail'in iç güvenlik birimi olması

hasebiyle planlarının gizli tutulması doğal bir şeydir. Fakat bu aşamada böyle bir açıklamanın servis edilmiş olması, temelde İsrail içerisinde kurumlar arasında sorunlar olduğunu ortaya koyabilir. Aynı zamanda, Hamas'ı sınır aşan operasyonlarda hedef alma İsrail'in bir stratejisi gibi görünse dahi, bu stratejiyi diğer ülkelerde uygulamak pek de kolay olmayabilir. Kurumlar arasındaki çekişmeler çerçevesinde, İsrail İstihbarat Servisi Mossad'ın bu planı halka açıklamak istemediği söylentiler arasındadır. Nitekim geçtiğimiz günlerde İsraili yetkililer tarafından Katar'daki Hamas hedeflerine dokunulmayacağı üzerinde bir anlaşmaya varıldığı servis edilmişti. Aynı zamanda yakın dönemde Netanyahu'nun düzenlediği basın toplantısına Savunma Bakanı Yoav Gallant'ın katılmayı reddettiği belirtildi. Dolayısıyla İsrail açısından kurumlar arası çekişme ve söylem-eylem tutarsızlığı olduğu görülmektedir.

Her şeyden önce İsrail'in Hamas üyelerini ve sempatanlarını üçüncü ülkelerde hedef alma girişimini bir şekilde açıklamış olması, İsrail'in ilgili ülkelerle ilişkilerini daha gergin hâle getirebilecektir. Temelde bu tip açıklamalar, İsrail yetkilileri tarafından Hamas'ı köşeye sıkıştırma ve İsrail'in askeri/istihbari/savunma kapasitesini olduğundan daha güçlü göstermeyi amaçlıyor olabilir. Bu çerçevede, Türkiye'nin de adı geçmesi hususunda Türkiye-İsrail ilişkileri açısından üç noktaya vurgu yapılabilir.

İlk elde Türkiye-İsrail ilişkilerinin diğer tüm devletlerarası ilişkiler gibi iniş ve çıkışları haizdir. Bu çerçevede yakın dönemde iki ülke

arasında normalleşme iklimine girilmişken, 7 Ekim gelişmelerinin akabinde bu süreç hızla donduruldu. Dolayısıyla ilişkilerdeki normalleşmelerin ve bunun dondurulması süreçlerinin de geçici olduğu ve temel eğilimlere bakmak gerektiği ifade edilebilir. İkinci nokta ise İsrail'in bahsettiği operasyonları Türkiye içerisinde gerçekleştirmeye çalışması durumudur. Bu aşamada Türkiye ile İsrail ilişkilerinin siyasi açıdan zarar görmesi bir yana, İsrail iç politikasında bunun sonuçları olacaktır. Nitekim geçtiğimiz dönemlerde İsrail'in Türkiye'deki İran'ı yahut diğer devletler/unsurları hedef alan belirli faaliyetleri son derece başarısız olmuştur. Dolayısıyla bu konuda bu tip açıklamalara Türk makamlarının önlem alabilecek olması son derece doğaldır. Üçüncü nokta ise İsrail'in ilk aşamada Hamas üyelerini Ortadoğu ülkelerinde hedef alabileceğidir. Bu çerçevede, adı geçen Ortadoğu ülkelerinin yanında, diğer bölge ülkelerinde İsrail'in faaliyetlerini sürdürmesi beklenebilir. Bu aşamada İsrail'in Türkiye'deki faaliyetlerini doğrudan artırmak istememesi, Türkiye ile ilişkilerin hem hükümet hem devlet boyutuyla tamamen kesilmesini siyasi olarak tercih edilebilir bulmayışıyla açıklanabilecektir.

BÖLGESEL ÇATIŞMALARDA TÜRKİYE-KÖRFEZ İLİŞKİLERİ

Bölgesel siyasi durumu göz önüne alarak, 30 Kasım'da başlayan ve 12 Aralık'a kadar devam edecek olan Dünya İklim Zirvesi sırasında, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Devlet Başkanı Muhammed bin Zayid,

oturum aralarında bir görüşme gerçekleştirdi. İki lider, Gazze saldırılarına karşı İslam dünyasının birlik içinde hareket etmesi gerektiği konusunu ele alırken, aynı zamanda Türkiye-BAE ilişkilerini değerlendirdi. 7 Ekim'den bu yana Filistinlilerin haklarının savunma gerekliliğini vurgulayan BAE, ayrıca Cesur Şövalye 3 adlı insani yardım kampanyası kapsamında Mısır'ın el-Ariş Havalimanı'na yardım uçakları göndermektedir. Ancak BAE'nin İsrail-Filistin meselesinde, Körfez ve Arap Yarımadası'ndaki diğer ülkelere kıyasla veya Kuzey Afrika ülkelerine göre daha ılımlı bir tutum sergilediği belirtilmelidir. İsrail'e siyasi, askerî ve ekonomik açıdan en yakın ve en uzak Körfez ülkeleri düşünüldüğünde, BAE'nin en başta yer aldığı ve ardından Bahreyn, Umman, Suudi Arabistan, Katar, Yemen ve Kuveyt gibi ülkelerin geldiği bir skala yapılabilir.

BAE ziyaretlerini takiben Katar'a geçen Cumhurbaşkanı Erdoğan ve beraberindeki heyetin odaklandığı konular, Türkiye-Katar Yüksek Stratejik Komitesinin 9. Toplantısı, ikili ilişkiler, Gazze ve 44. Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) Zirvesi oldu.

Kültür, çalışma, sosyal güvenlik, sivil toplum, eğitim, sanayi gibi alanları içeren 12 anlaşma imzalandı. Katar, bu çerçeveden bakıldığında son dönemde Ortadoğu'da arabuluculuk rolü oynayan bir mekân hâline geldi. 1990'lı yıllardan bu yana Yemen, Eritre-Cibuti, Hamas-el-Fetih, Lübnan iç siyaseti, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)-Taliban, ABD-İran gibi meselelerdeki arabuluculuk çabalarını artıran Katar, İsrail-Gazze mücadelesinde de etkin bir rol üstlenmektedir. Türkiye'nin uluslararası paydaşlarının yanı sıra Arap ve Müslüman ortaklarına daha fazla önem verdiği bu dönemde, Körfez ülkeleriyle çabalarını uyumlaştırması bölge için faydalı bir adımdır. Bu ziyaret, sadece Türkiye ve Katar arasındaki ilişkiler açısından değil, aynı zamanda Arap Birliği, İİT ve KİK gibi bölgesel örgütlerin çatışmaların çözümü için önemli platformlar olduğunu göstermektedir. Geçmişte toplanan Arap-İslam Zirvesi'nin ardından oluşturulan komite, İİT ve Arap ülkelerinin İsrail-Filistin konusundaki hassasiyetlerini Pekin, Moskova ve Washington gibi etkili başkentlerde temsil etmişti.

ÇIKARIMLAR, BEKLENTİLER, OLASILIKLAR

Bu bağlamda, son zamanlarda Türkiye-Körfez ilişkilerindeki gerginliklerin normale dönmesi ve ardından bir konsolidasyon sürecine geçilmesi gözlenmiştir. Bu süreçte, üst düzey ziyaretlerle güçlenen ilişkiler şu anda İsrail-Filistin meselesi gibi bölgesel çatışmalarla sınanmaktadır. Türkiye-Körfez ilişkilerinin, ülkeler arasındaki ikili ilişkilerden, bölgesel ve uluslararası platformlardaki tutum uyumuna kadar çeşitli konularda bir uyum sağlama çabasında oldukları görülmektedir. Bu çerçevede, insani yardım, ateşkes sağlanması ve Gazze'nin yeniden yapılandırılması gibi alanlarda liderlik rolü üstlenmek istemektedir. İsrail'in Gazze'ye yönelik temelsiz ve hukuksuz saldırılarının devam etmesi, aynı zamanda Türkiye-Körfez ilişkileri açısından önemli bir ortaklık zeminini ifade etmektedir. Gelecekteki olasılıklar, ABD ve Batılı müttefiklerin İsrail'e baskı yapabilme kapasiteleri, Arap ve Müslüman dünyasının İsrail'i caydırabilme yetenekleri ve özellikle Gazze'deki saldırıların durdurulması çağrısını sürekli tekrarlamak gibi insani bir sorumluluğa odaklanacaktır. Sonuç olarak Gazze'nin işgal süreci Ortadoğu bölgesinde Türkiye'nin İsrail ve KİK ülkeleriyle de ilişkilerini oldukça farklı boyutlara taşımıştır. Bu minvalde İsrail ile son dönem izlenen normalleşme süreci dondurulur ve ilişkilerde gerileme yaşanırken Körfez ülkeleriyle güçlü ortaklıklar inşa edilmektedir. ■